

Choroba niebieskiego języka (BTV) oraz Pryszczycza (FMD)

Przegląd chorób, objawów, rozprzestrzeniania i zapobiegania

Iek. wet. Mariusz Szczepan Krasnodębski

Choroba niebieskiego języka (BTV) - Opis choroby

* **Czym jest BTV?**

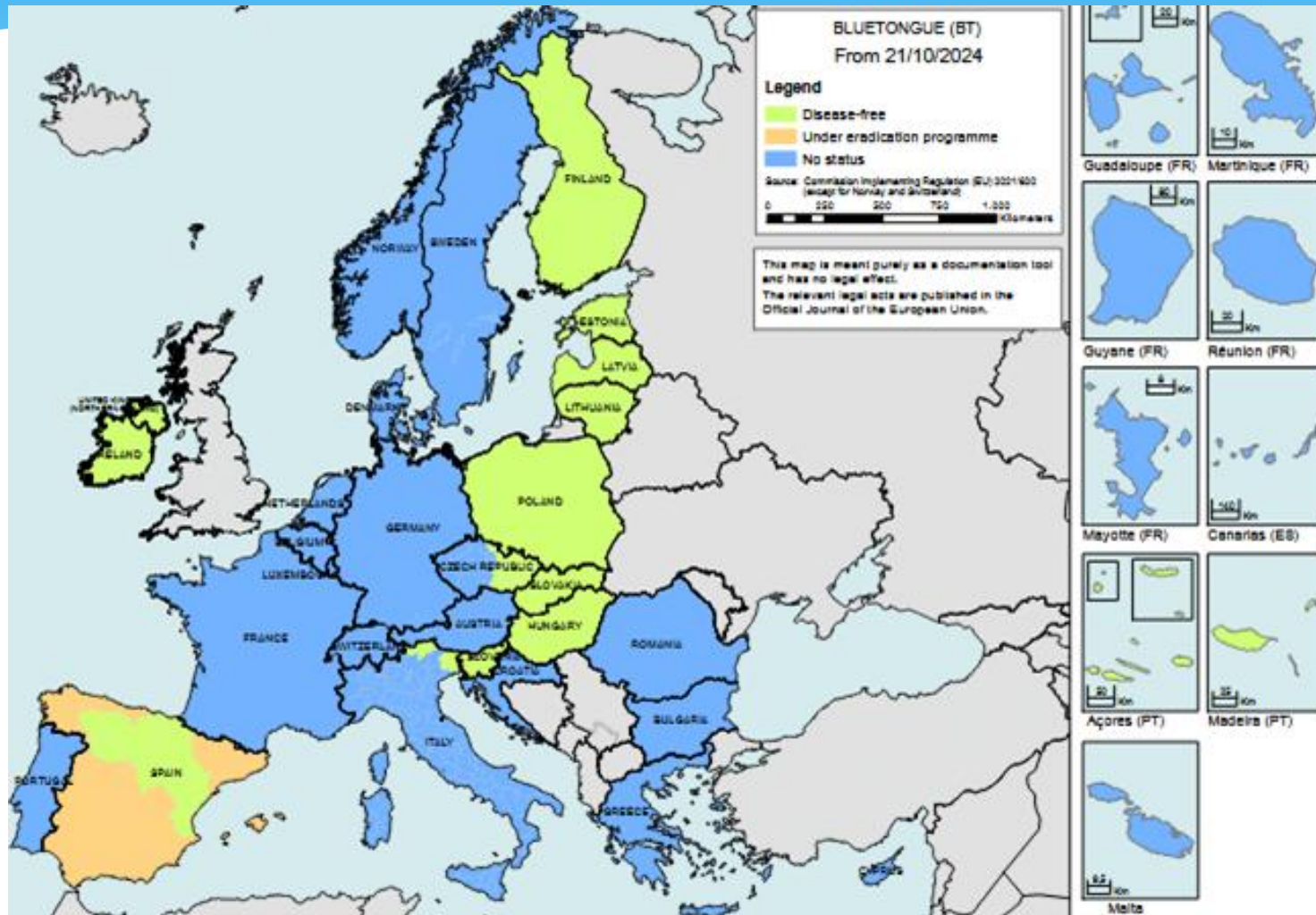
- * Wirusowa choroba przeżuwaczy, takich jak bydło, owce i kozy
- * Przenoszona przez owady kłująco-ssące z rodzaju *Culicoides*

Choroba niebieskiego języka (BTV) - Opis choroby

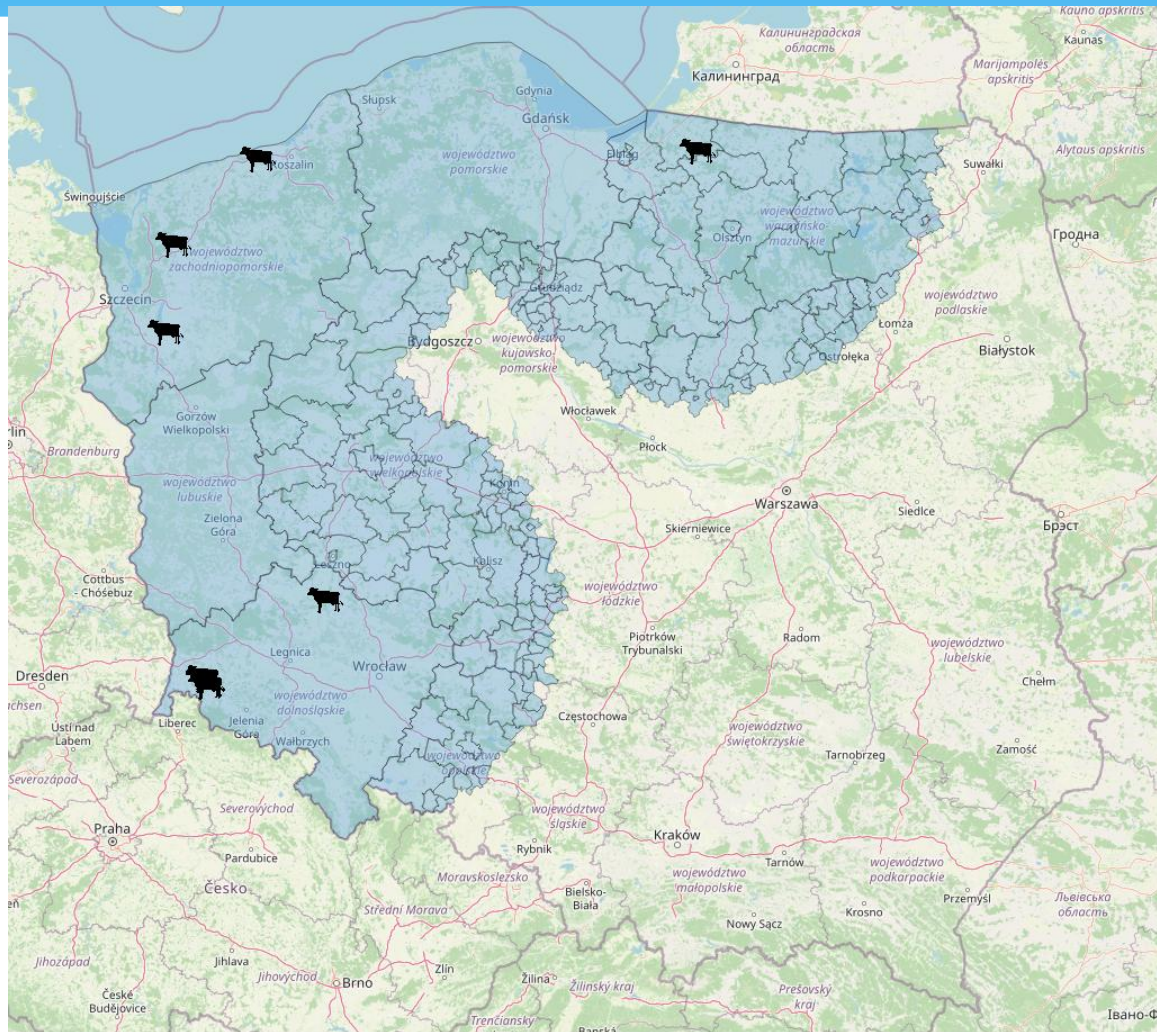
- * Transmisja zakażenia następuje w wyniku pobrania przez owada zakażonej krwi.
- * W śliniankach owada dochodzi do namnażania wirusa, który po ponownym ukłuciu zostaje przeniesiony do organizmu kolejnego przeżuwacza.
- * Wirus namnaża się w zakażonym organizmie, uszkadzając naczynia krwionośne.

Choroba niebieskiego języka (BTV) - występowanie

Choroba niebieskiego języka (BTV) - występowanie

BTV - Objawy u bydła

- * gorączka,
- * ślinotok,
- * zaczerwienienie i obrzęk błony śluzowej jamy ustnej,
- * owrzodzenie opuszki zębowej i niekiedy końca języka,
- * przekrwiony, obrzękły, siny i wystający z jamy ustnej język,
- * zapalenie koronki i tworzywa racic, będące przyczyną kulawizny,
- * u krów mlecznych - łuszczenie się naskórka strzyków i tworzenie się strupów,
- * ronienia,
- * rodzenie zdeformowanych cieląt, przy czym deformacje dotyczą najczęściej głowy.
- * Na zakażenie najbardziej podatne są płody w okresie rozwoju mózgu.

BTV - Objawy u owiec

- * bardzo wysoka temperatura ciała 41-42 C,
- * spadek kondycji, posmutnienie, depresja i utrata mleczności,
- * obrzęk warg, powiek i małżowin usznych,
- * silne zaczerwienienie błony śluzowej policzków i jamy nosowej,
- * drobne wybroczyny pod śluzówką jamy ustnej i nosowej,
- * owrzodzenie warg, opuszki zębowej oraz w niektórych przypadkach języka,
- * duszność, ślinotok, obfity wypływ z nosa, początkowo surowiczy, następnie śluzowo-ropny i krwawy,
- * wymioty mogące być przyczyną zachyłstowego zapalenia płuc,
- * przekrwiony, obrzękły, siny i wystający z jamy ustnej język,
- * biegunka, kał z domieszką krwi,
- * kulawizna jako następstwo zapalenia koronki i tworzywa racic,
- * możliwe zapalenie płuc i zwyrodnienie mięśni,
- * ciężarne samice mogą rodzić martwe lub zdeformowane jagnięta

BTV – Objawy na co zwrócić uwagę

1. Objawy u bydła

- * Gorączka
- * Ślinotok
- * Zaczerwienienie i obrzęk błon śluzowych jamy ustnej, nosa oraz uszu
- * Owrzodzenie opuszki zębowej i końca języka
- * Zapalenie koronki i tworzywa racic, prowadzące do kulawizny
- * Łuszczenie się naskórka strzyków i tworzenie się strupów

2. Objawy u owiec

- * Ślinotok
- * Obrzęk warg i dziąseł
- * Zaczerwienienie błon śluzowych jamy ustnej i nosowej
- * Owrzodzenie warg i dziąseł
- * Duszność i ślinotok

BTV – Objawy u owiec

BTV – Objawy u bydła

BTV - Śmiertelność

- * **Owce:** od 5% do 90%
- * **Bydło:** znacznie niższa

Procedury zwalczania BTV

- * Ograniczenia w przemieszczaniu zwierząt i materiału biologicznego
- * Środki zmniejszające ryzyko narażenia zwierząt na kontakt z wektorami
- * Dochodzenie epizootyczne i kliniczne
- * Pobieranie i analiza próbek
- * Nadzór nad gospodarstwem
- * Środki zapobiegawcze

Procedury zwalczania BTV

- ❖ Odnosząc się do kwestii Konieczności likwidacji stad bydła w przypadku stwierdzenia BTV informuje, że przepisy krajowe i przepisy UE regulujące zasady postępowania w przypadku wykrycia tej choroby u utrzymywanych zwierząt z gatunków wrażliwych nie przewidują obowiązkowego zabicia lub uboju wszystkich zwierząt w stadzie, w którym zostanie stwierdzona choroba. U zwierząt wykazujących objawy dopuszcza się leczenie, w tym z zastosowaniem weterynaryjnych produktów leczniczych o charakterze przeciwzapalnym czy przeciwdrobnoustrojowym (antybiotyki, jeżeli dochodzi do wtórnych infekcji bakteryjnych), płynoterapii oraz zapewnienia właściwych warunków bytowania, dostępu do wody i odpowiedniej jakości paszy.
- * W przypadku, kiedy zakażone zwierzęta nie reagują na leczenie powiatowy lekarz weterynarii może wydać decyzję administracyjną na podstawie art. 44 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1075 z późn. zm.), nakazującą zabicie lub ubój zwierząt chorych lub zakażonych, podejrzanych o zakażenie lub o chorobę albo zwierząt z gatunków wrażliwych na daną chorobę zakaźną zwierząt. W przypadku wydania takiej decyzji, stosownie do art. 49 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1075 z późn. zm.) **za zabite lub poddane ubojowi z nakazów organów IW albo za takie zwierzęta padłe w wyniku zastosowania zabiegów nakazanych przez te organy przy zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt podlegających obowiązkowi zwalczania przysługuje odszkodowanie ze środków budżetu państwa.**

Procedury zwalczania BTV

- * **W procesie zwalczania BTV nie występują ograniczenia dotyczące pozyskania i przemieszczania mleka pochodzącego od zwierząt wrażliwych**
- * Choroba nie przenosi się na inne gatunki zwierząt gospodarskich i domowych oraz na ludzi, co oznacza, że mięso, mleko, skóry i wełna oraz inne produkty pochodzące od przeżuwaczy nie stanowią zagrożenia dla ludzi.

Bioasekuracja !

- * Kontrola ruchu
  - * Dezynfekcja
  - * Izolacja
  - * Monitorowanie zdrowia zwierząt
  - * Edukacja i świadomość
- * W celu ochrony zwierząt przed chorobą należy:
    - wystrzegać się zakupu zwierząt pochodzących z niewiadomego źródła, bez świadectwa zdrowia,
    - zapewnić opiekę lekarsko-weterynaryjną w gospodarstwie,
    - zwalczać owady w pomieszczeniach inwentarskich, w których przebywają zwierzęta,
    - w przypadku zauważenia objawów nasuwających podejrzenie choroby zakaźnej niezwłocznie zgłosić ten fakt powiatowemu lekarzowi weterynarii bezpośrednio lub za pośrednictwem lekarza weterynarii opiekującego się gospodarstwem albo wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

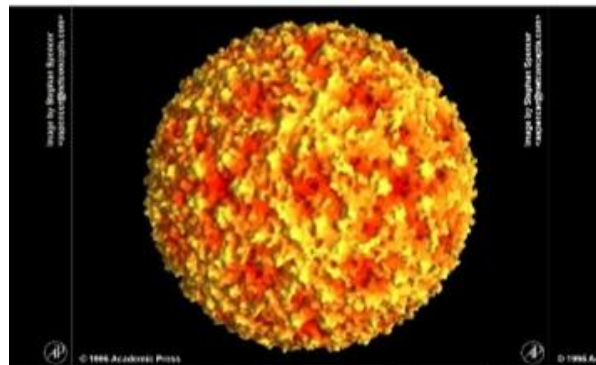
Przemieszczanie

- * Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 grudnia 2024 r. w sprawie środków podejmowanych w związku z wystąpieniem choroby niebieskiego języka (Dz. U. poz. 1906 z późn. zm.).
- * Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 lutego 2025 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie środków podejmowanych w związku z wystąpieniem choroby niebieskiego języka (Dz. U. poz. 268).

Pryszczyca (FMD) - Opis choroby

* Czym jest FMD?

- * Wirusowa choroba przeżuwaczy i innych zwierząt gospodarskich
- * Przenoszona bezpośrednio, przez produkty zwierzęce, mechanicznie i drogą powietrzną

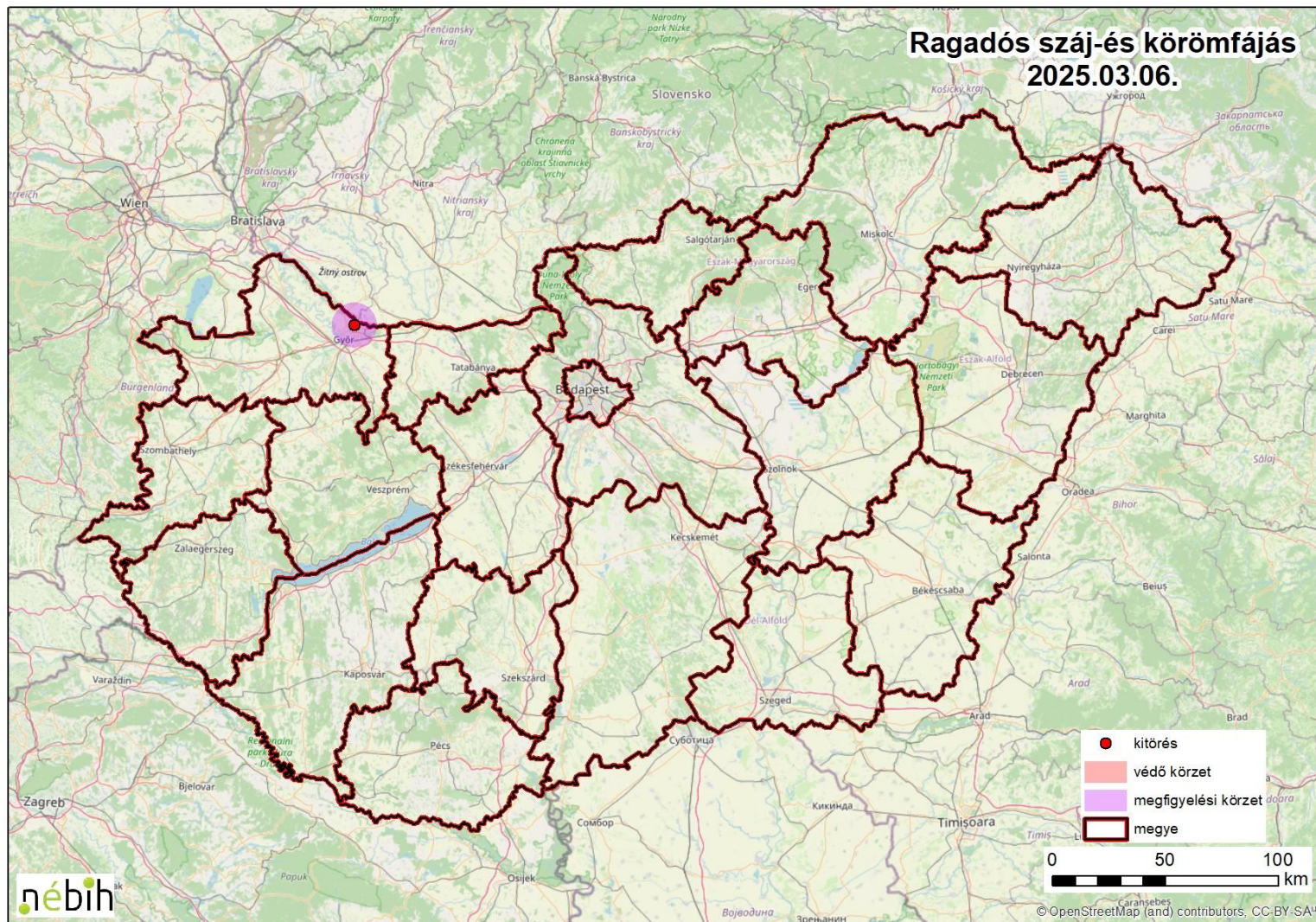
Foot-and-mouth disease virus (FMDV)

Pryszczycza (FMD) – występowanie

Outbreak DE-FMD-2025-00001

Pryszczycza (FMD) – występowanie

Węgry

- ❖ Ognisko pryszczycy stwierdzone zostało w gospodarstwie utrzymującym 1418 sztuk bydła, zlokalizowanym w komitacie Győr-Moson-Sopron graniczącym z okresami Komárno w kraju Nitrzańskim i Dunajská Streda kraju Trnavskim w Republice Słowacji.
- ❖ Objawy kliniczne u zwierząt stwierdzono w dniu 3 marca br. Wyniki badań laboratoryjnych potwierdziły w dniu 6 marca 2025 r. wystąpienie choroby. Badania określenia serotypu wirusa są w toku. Właściwe władze węgierskie zostały poinformowane w dniu 5 marca br. o podejrzeniu wystąpienia choroby i tego samego dnia wprowadziły lokalne ograniczenia. Ustanowiono obszar zapowietrzony w promieniu 3 km i obszar zagrożony w promieniu 10 km od ogniska choroby. Ponadto strona węgierska wprowadziła:
  - zakaz przemieszczeń zwierząt z gatunków wrażliwych z obszaru Transdanubia i Pest na czas 72 godzin od daty wyznaczenia ogniska,
  - zakaz przemieszczeń zwierząt z gatunków wrażliwych w obrocie międzynarodowym,
  - zakaz polowań w obszarach objętych ograniczeniami,
  - zakaz organizowania wystaw i innych wydarzeń z udziałem zwierząt z gatunków wrażliwych do dnia 17 marca br.
- ❖ Dodatkowo wszelkie miejsca użyteczności publicznej w obszarach objętych ograniczeniami takie jak zoo, parki dzikich zwierząt, w których utrzymywane są zwierzęta z gatunków wrażliwych zostały zamknięte dla zwiedzających do odwołania.
- ❖ **Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w dniu 7 marca 2025 r. wydał rozporządzenie, obowiązujące od 8 marca 2025 r., w sprawie zakazu wprowadzania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zwierząt, produktów i przedmiotów, które mogą przenosić pryszczycę. Wprowadzone ograniczenia dotyczą terytorium Węgier oraz okresu Komárno w kraju nitrzańskim i okresu Dunajská Streda w kraju trnavskim położonych na terytorium Republiki Słowackiej. Rozporządzenie obowiązywać będzie, zgodnie z art. 48 ust. 5 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, do czasu wydania przez Komisję Europejską decyzji wykonawczej dotyczącej niektórych środków nadzwyczajnych w związku z pryszczycą na Węgrzech.**
- ❖ **Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 marca 2025 r. w sprawie zakazu wprowadzania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zwierząt, produktów i przedmiotów, które mogą przenosić pryszczycę (Dz. U. poz. 284).**

Choroba i jej objawy

- * Objawy kliniczne:
  - * pęcherze wypełnione płynem na skórze i błonach śluzowych w jamie ustnej, na racicach, na strzykach
  - * kulawizna,
  - * intensywny ślinotok,
  - * gorączka,
  - * apatia, osowiałość
  - * u bydła mlecznego znaczący spadek produkcji mleka.
- * Choroba w stadzie może występować w postaci klasycznej z pęcherzami, gorączką i kulawizną lub w postaci łagodnej ze słabo wyrażonymi objawami klinicznymi.

FMD – Objawy bydła

- * U bydła zwykłe objawy są dobrze wyrażone. Pęcherze pojawiają się najczęściej na błonach śluzowych jamy ustnej, języka, policzków, dziąseł, warg i podniebienia. Przed uformowaniem pęcherza pojawia się blednięcie na niewielkim obszarze, pod którymi gromadzi się płyn. Pęcherze pękają w czasie 24 godzin od uformowania, pozostawiając wrzody powierzchniowe. Może dochodzić do rozdzielania się puszek racicowej wzdłuż koronki racic oraz do zrzucia puszek racicowej w ciągu 2-6 tygodni od zakażenia. Zwierzęta ślinią się obficie. Śmiertelność u osobników dorosłych jest zazwyczaj niska lub nie występuje wcale. U cieląt w wyniku zapalenia mięśnia sercowego (myocarditis) śmiertelność osiąga około 50%.
- * U bydła zwykłe objawy są dobrze wyrażone.

Czas	Rodzaj zmian
0 - 2 dni	Miejscowe zblednięcie nabłonka, tworzenie się pęcherzyków i pęcherzy.
1 - 3 dni	Pęcherze świeżo pęknięte, ze strzępkami nabłonka na krawędzi
3 - 10 dni	Pęknięte pęcherze i wrzody bez nabłonka, regeneracja postępująca od krawędzi, blizny na powierzchni po zagojonych wrzodach.
> 10 dni	Otwarte rany gdy wrzody są nadkażone, regeneracja od krawędzi.

FMD – Objawy u świń

- * U świń: objawy kliniczne dobrze wyrażone. Kulawizny mogą być niezauważone, jeśli zakażone zwierzęta przebywają i poruszają się po miękkim podłożu. Pęcherzyki powstają na skórze koronek racic, piętках i w szparach między racicznymi, na tarczy ryjowej. Zakażone świnię poruszają się niechętnie, często pozostają w pozycji leżącej, a zmuszone do ruchu, kuleją i chodzą opierając się na czubkach racic. U ciężarnych loch występują częste ronienia. Wśród prosiąt ssących śmiertelność jest bardzo wysoka.

FMD – Objawy u owiec i kóz

- * U owiec i kóz: objawy słabo wyrażone i trudne do uchwycenia, przebieg choroby łagodny. Pęcherzyki tworzą się wokół koronki racicy oraz pomiędzy racicami, w jamie ustnej pęcherzyki małych rozmiarów mogą rozwijać się na języku oraz na dziąsłach, a ich rozwój jest szybki i z tego powodu trudny do uchwycenia. Przy ostrym przebiegu choroby obserwuje się wystąpienie nagłych kulawizn u zwierząt. Zapalnemu racic często towarzyszy wydobywanie się serowatej ropy o nieprzyjemnym zapachu. Wykrycie zmian chorobowych u owiec wymaga szczegółowego badania klinicznego wszystkich zwierząt w stadzie, w przeciwnym razie może dojść do niezauważenia choroby co spowoduje szerzenie się zakażeń.

FMD – Objawy na co zwracać uwagę!

1. Objawy u bydła

- * Gorączka
- * Ślinienie
- * Pęcherze i pęknięte zmiany w jamie ustnej, na skórze i racicach
- * Zmniejszona produkcja mleka
- * Kulawizna
- * Nagła śmierć cieląt

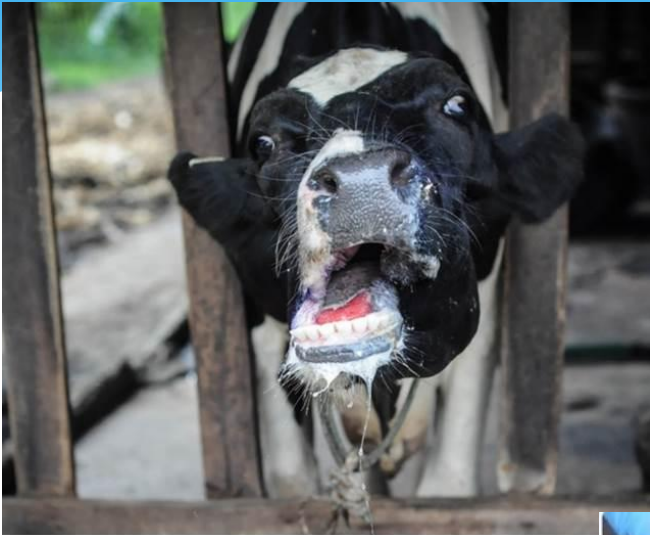
2. Objawy u świń

- * Kulawizna
- * Pęcherze na ryju i w jamie ustnej
- * Pęcherze na koronce racicy i między racicami
- * Nagłe zgony prosiąt

3. Objawy u owiec i kóz

- * Ślinienie
- * Pęcherze i pęknięte zmiany na języku i wargach
- * Pęcherze na koronce racicy

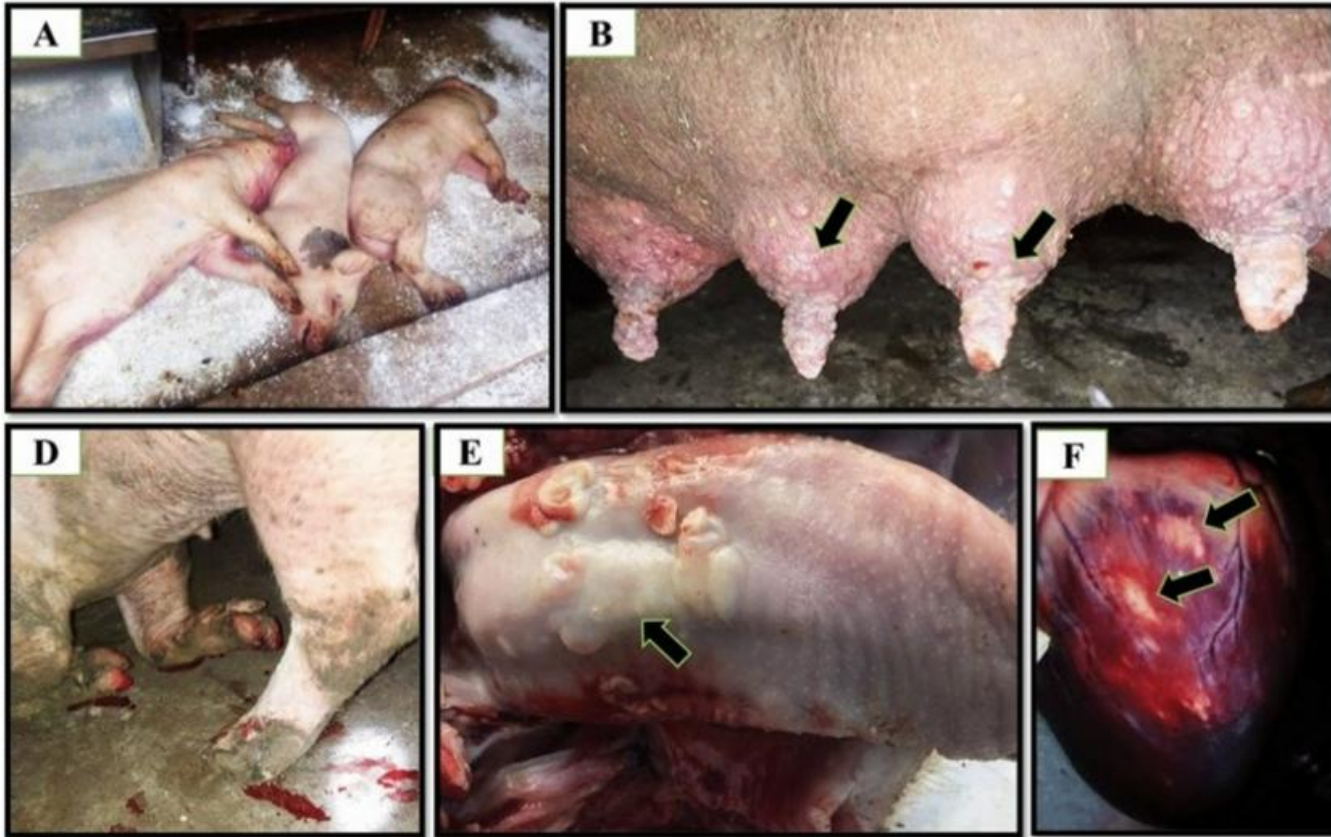
Pryszczyca - Objawy u bydła

Pryszczyca - Objawy u owiec i kóz

Pryszczyca - Objawy u świń

FMD - Śmiertelność

- * **Młode zwierzęta:** 50-100%
- * **Dorośle osobniki:** poniżej 5%

Procedury zwalczania FMD

- * Kwarantanna i izolacja
- * Likwidacja i utylizacja
- * Kontrola ruchu
- * Oczyszczanie i dezynfekcja
- * Monitorowanie i raportowanie

Procedury zwalczania FMD

Choroba kategorii A+D+E wg rozporządzenia 2018/1882 podlegająca obowiązkowi zwalczania

W przypadku podejrzenia wystąpienia choroby, w tym w szczególności: poronienia u bydła, świń, owiec i kóz, zmian o charakterze krost, pęcherzy, nadżerek lub wybroczyn na skórze i błonach śluzowych zwierząt kopytnych, ślinotoku, kulawizn, zwiększonej śmiertelności

- * należy niezwłocznie zawiadomić powiatowego lekarza weterynarii albo najbliższy podmiot świadczący usługi z zakresu medycyny weterynaryjnej, albo wójta (burmistrza, prezydenta miasta),
- * pozostawić zwierzęta w miejscu ich przebywania,
- * uniemożliwić osobom postronnym dostęp do pomieszczeń lub miejsc, w których znajdują się zwierzęta podejrzane o zakażenie,
- * wstrzymać się od wywożenia produktów pochodzenia zwierzęcego, zwłok zwierzęcych, pasz, wody, ściółki, nawozów naturalnych
- * Udzielać Inspekcji Weterynaryjnej wszelkich wyjaśnień, które mogą mieć znaczenie dla wykrycia choroby i źródeł zakażenia oraz zapobiegania jej szerzeniu

Procedury zwalczania FMD

Należy pamiętać, że wystąpienie tej szybko szerzącej się choroby powoduje zawsze ogromne straty ekonomiczne dla kraju oraz hodowców zwierząt, związane w koniecznością wybijania zakażonych stad, a także ograniczeniem obrotu i handlu zwierzętami oraz produktami pochodzenia zwierzęcego.

Pryszczycyca jest chorobą zwalczaną z urzędu!!!

Zgłoszenie podejrzenia wystąpienia pryszczycy jest obowiązkiem wynikającym z ustawy z dnia 11 marca 2004 roku o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt.

Za zwierzęta zabite w ramach zwalczania pryszczycy przysługuje odszkodowanie z budżetu państwa!!!

Procedury zwalczania FMD

podejrzenie

- Gospodarstwo obejmuje się nadzorem.
  - * Zakaz ruchu zwierząt, materiałów paszowych, ściółki sprzętu, materiału biologicznego, nawozów naturalnych itd.,
  - * Badanie kliniczne zwierząt z gatunków wrażliwych,
  - * Pobieranie i wysyłanie próbek do badań laboratoryjnych,
  - * Przeprowadzanie wstępnego dochodzenia epizootycznego,
  - * Sporządzenie i aktualizacja spisu wszystkich zwierząt w gospodarstwie,
  - * Określenie liczby zwierząt wrażliwych: padłych, chorych i podejrzanych o zakażenie,
  - * Izolacja zwierząt wrażliwych,
  - * Stosuje się środki dezynfekcyjne: wjazdy, wyjazdy, wejścia wyjścia z budynków,
  - * Sporządza się i przechowuje rejestry zapasów: mleka, produktów mlecznych, mięsa, produktów mięsnych, tusz, skór, skórek, wełny, nasienia, zarodków, komórek jajowych, nawozów naturalnych, oraz paszy i ściółki dla zwierząt przebywających w gospodarstwie,
  - * Zakazanie wprowadzanie oraz wyprowadzania z gospodarstwa zwierząt z gatunków wrażliwych,
  - * Zakazanie przemieszczania się osób, zwierząt z gatunków niewrażliwych oraz środków transportu na terenie gospodarstwa. (Można stosować odstępstwa)

Procedury zwalczania FMD podejrzenie

- * Powiatowy lekarz weterynarii, jeżeli wymaga tego sytuacja epidemiologiczna, może też podjąć wszelkie czynności związane z podejrzeniem pryszczycy na obszarach:
  - 1) o dużym zagęszczeniu zwierząt z gatunków wrażliwych lub
  - 2) na których występuje natężone przemieszczanie się zwierząt lub osób mających kontakt ze zwierzętami z gatunków wrażliwych, lub
  - 3) na których nastąpiły opóźnienia w zawiadomieniu o podejrzeniu wystąpienia pryszczycy, lub
  - 4) na których nie ma wystarczających informacji na temat możliwego pochodzenia źródła i drogi zakażenia.

Procedury zwalczania FMD ognisko

- * Zabicie w gospodarstwie zwierząt z gatunków wrażliwych. Pobranie próbek w ilościach niezbędnych dla przeprowadzenia dochodzenia epizootycznego. Przetworzenie zwłok zwierząt z gatunków wrażliwych, które pady albo zostały zabite na terenie gospodarstwa – możliwe też spalenie lub zakopanie zwłok, Zabezpieczenie mleka, produktów mlecznych, mięsa, produktów mięsnych, tusz, skór, skórek, wełny, nasienia, zarodków, komórek jajowych, nawozów, naturalnych, w rozumieniu przepisów o nawozach i nawożeniu oraz paszy i ściółki dla zwierząt i przetworzenie ich w sposób zapewniający zniszczenie wirusa pryszczycy.
- * Nakazanie czyszczenia i odkażanie budynków, w których przebywały zwierzęta z gatunków wrażliwych, miejsc w ich pobliżu oraz środków transportu, jak również innych budynków i wyposażenia, które mogły zostać skażone, jeśli konieczne budynków mieszkalnych lub innych pomieszczeń w gospodarstwie.
- * **Ponowne umieszczenie zwierząt z gatunków wrażliwych w gospodarstwie może nastąpić po upływie 21 dni od dnia zakończenia jego ostatecznego oczyszczenia i odkażania.**

Bioasekuracja !

- * Kontrola ruchu
- * Dezynfekcja
- * Izolacja
- * Monitorowanie zdrowia zwierząt
- * Edukacja i świadomość

Bioasekuracja !

Wrażliwość i przeżywalność wirusa w środowisku

- * Ponieważ wirion nie posiada otoczki lipidowej, jest wrażliwy na środki dezynfekujące kwasowe jak i zasadowe, a niewrażliwy na rozpuszczalniki organiczne (np. alkohol).
- * Skuteczne środki odkażające:
  - * węglan sodu (Na_2CO_3) roztwór 4%
  - * kwas octowy (CH_3COOH) roztwór 2%
  - * podchloryn sodu (NaClO) roztwór 3%
  - * peroxymonosiarczan potasu (2KHSO_5 , KHSO_4 , $\text{K}_2\text{S}_2\text{O}_8$) roztwór 1%
- * Nieskuteczne środki odkażające:
  - * środki jodoforowe
  - * fenol
  - * czwartorzędowe związki amoniowe

Podsumowanie

- * BTV i FMD są poważnymi zagrożeniami dla zdrowia przeżuwaczy i innych zwierząt gospodarskich
- * Wczesne wykrycie, izolacja i ścisłe środki bioasekuracyjne są kluczowe dla zapobiegania rozprzestrzenianiu się wirusów
- * Przestrzeganie wytycznych i przepisów jest niezbędne dla ochrony zdrowia zwierząt

Dziękuję za uwagę!

